

Matariki: Aratohu mā te pouako

Ka kapi katoa i runga i tēnei whārangi ngā take e whai ake nei.

- [Kōrero whakataki](#)
- [Me pēhea tō whakamahi i ēnei aratohu](#)
- [Ngā whāinga paetae](#)
- [Ngā kupu hou](#)
- [Ngā rerenga kōrero](#)
- [Ngā wheako](#)
- [Ētahi atu wheako](#)
- [Ngā tauira aromatawai](#)
- [Ngā tohu aromatawai](#)
- [Ngā hononga e hāngai ana](#)

Kōrero whakataki

Nau mai ki ngā aratohu pouako e pā ana ki te tauwhitiwhitinga o 'Matariki', i runga i a [Te Kete Ipurangi](#). He wā tēnei hei mahere, hei ako, hei tuari whakaaro, hei whakaata i ngā mahi kua oti, ki te whakanui i ngā rā e heke mai ana. E whakarato ana ēnei aratohu i ngā whakaaro, ā, e tautoko ana i te whakaurutanga o te tauwhitiwhiti 'Matariki', ki te whānuitanga o te hōtaka o te akomanga mō Matariki.

Arā noa atu ngā huarahi e whakaurua ai tēnei rauemi ki te whānuitanga o ngā hōtaka akomanga e pā ana ki ngā kaupapa mahere, ako, tuari whakaaro, te whakaata i ngā mahi kua oti, ki te whakanui hoki i ngā rā e heke mai ana.

Anei ngā āhuatanga ka akohia e ngā ākonga i te tauwhitiwhiti o 'Matariki':

- Ko te tāutu i te tātai arorangi o Matariki i ngā pō.
- Ko te wā o te tau e noho ai a Matariki i te ata hāpara.
- Ko te hiranga o te maramataka Māori, ki te oranga o te iwi Māori.

Me pēhea tō whakamahi i ēnei aratohu

I hoahoatia tēnei tauwhitiwhiti o 'Matariki' hei whakaurunga ki te whānuitanga o te hōtaka akomanga mō Matariki. E whakarato ana ēnei aratohu i ngā:

- hononga ki ngā marautanga
- kupu hou
- rerenga kōrero
- wheako
- taura me ngā tohu aromatawai
- hononga ki ētahi atu rauemi mō Matariki.

Me whai āwhina koe mā te pānui i ngā pārongo whakamārama mai i ngā hononga mai i ēnei o ngā aratohunga, i mua i te kōkūhuta o te take o Matariki ki ō ākonga.

Me whakamātau koe i ngā mōhiotanga o ngā ākonga e pā ana ki a Matariki me ētahi atu o ngā tātai whetū. Ka taea te whakamahi i te tukanga whakaaro, mahi takirua, mahi tuari hoki.

Ka taea hoki tō whakaputa pūrākau me ngā ākonga ki te kōkūhu atu i te kaupapa nei. E tuari ana te pukapuka *Matariki* nā M. Drewery, 2003, Reed Publishing o Tāmaki Makaurau, i ngā momo pūrākau katoa e pā ana ki ngā tikanga Māori, ā, e hāngai ana ki te tātai whetū o Matariki. E wātea ana i roto i te reo Ingarihi, me te reo Māori hoki.

Kia kōkūhu rā anō te kaupapa nei, kātahi anō koe ka āhei ki te whakauru i te tauwhitiwhitinga o 'Matariki' ki roto i te hōtaka.

He whakarato i ngā momo kupu hou e noho tauhou ana ki ngā ākonga, mā te tuhi i ngā kupu nei ki te papa tuhituhi, me te whakauruuru haere ki ngā whakawhitinga kōrero i te taha o ngā ākonga. Kua whakaratoa hoki tētahi rārangi kupu hou.

Ngā whāinga paetae

Whenu: Ō Ahupūngao (marautanga tawhito). Taumata: Te Aka

I tīkina ake i Pūtaiao Online <http://putaiao.tki.org.nz>

Mana pupuri © Te Tāhuhu o te Mātauranga 2010.

Kua whakatīkina te mahi tārua ki te Rāngai Mātauranga o Aotearoa anake

Ka taea e te ākonga te:

- whakamahi ētahi pūrere hangarau hei mātakitaki, hei whakaahua hoki i a Ranginui
- tūhura me te whakamahi taurira e whakaatu ana i ngā hononga mokowā o Papatūānuku ki te Marama me Tamanuiterā, me te mōhio hoki ki ngā tirohanga o ngā tāngata whenua i a rātou e whakamahi ana i ēnei mātauranga hei ine i te haerenga o te wā.

Pūtaiao i roto i te Marautanga o Aotearoa, wh 42

Whenu: Te Ao Tūroa (marautanga hou). Taumata: Te Aka

Ranginui

5. Ka ako haere i nga wahanga o te whānau a Tama-nui-te-rā, tae atu ki ngā aorangi me ō rātou marama, e mārama haere ai ki ngā tawhiti, ki ngā āhuetanga hoki e pā ana ki te toro ātea.

Te Marautanga o Aotearoa: Pūtaiao.

Ngā kupu hou

Kei raro nei ētahi pū kupu ka kitea e ō ākonga i te wā e whakamahia ana e rātau tēnei tauwhitiwhiti, i te wā e whakamātau ana i ngā tūmahi kua whakaritea.

Ata hāpara	dawn
Huahua	gourd
Huripoki	turn over
Kāhui whetū	constellation
Karikari	dig
Kati	barrier, boundary
Kōiwi	bones
Korokoro	lamprey
Kōtata	close

I tīkina ake i Pūtaiao Online <http://putaiao.tki.org.nz>

Mana pupuri © Te Tāhuhu o te Mātauranga 2010.

Kua whakatīkina te mahi tārua ki te Rāngai Mātauranga o Aotearoa anake

Kōtutu	reserve
Kupu kore	missing word
Māhanga	snare
Mahere tātai whetū	star map
Maramataka	calendar
Meka matua	basic facts
Ngaki(a)	clear off weeds
Pēhi(a)	press/click
Raua	place
Rua parapara	rubbish dump
Tao	spear
Whakatōtanga	planting

Ngā ingoa o ngā whetū, me ngā kahui whetū

Autahi	Canopus
Matariki	Pleiades
Puanga	Rigel
Puanga-hori	Procyon
Pūtara	Betelgeuse
Ruawahia	Arcturus
Rehua	Antares
Takurua	Sirius
Taumata-kuku	Aldebaran
Tautoru	Orion's belt
Te Kakau	Regulus
Te Matau a Māui	Tail of Scorpius
Whakaahu	Castor

Ngā rerenga kōrero

Ko ngā rerenga kōrero hou ka taea te whakamahi e ngā ākonga, pērā i te:

- **Ka nanawe ahau i te kitenga atu ...**
I was very excited to find ...
- **Ka taea te whakamahi i tēnei whakataukī/mahere tātai whenua/maramataka hei ...**
This proverb/star map/Māori calendar can be used to ...
- **Ko tā te tangata whenua nō ...**
According to people from ...
- **I tēnei mahere tātai whetū, ka taea te kite/whakaatu ...**
In this star chart, you can see ...
- **E kōtata ana atu a Matariki ki a ...**
Matariki is very close to ...

Ngā wheako

Ka taea e ngā ākonga:

- te hoaoaha mahere tātai whetū, e whakaatu ana ki hea takoto ai a Matariki i ngā pō, i ngā wāhanga rerekē o te tau
- te whakareri i tētahi pūrongo e whakaatu ana i pēhea te whakamahi i te maramataka Māori, me ngā kaupapa pū o te wā o Matariki
- te hoaoaha kari mihimihi ki te whakanui i te kaupapa o Matariki, e uru pai ai ngā whakataukī o roto o te tauwhitiwhitinga o 'Matariki'
- te tūhura i ngā momo pūrākau me ngā ingoa mai i ētahi atu ahurea e pā ana ki a Matariki.

Ētahi atu wheako

- Te rapu i ngā āhua a ngā whetū me te hanga i tōu ake tātai whetū i runga i tō mahere tātai whetū. Mā ngā ākonga e whakaingoa i a rātau ake tātai whetū, me te hanga hoki i a rātau ake pūrākau mō taua tātai whetū rā.
- Te tūhura i ngā whakataukī o roto i te tauwhitiwhiti o 'Matariki'. Ka tūhurahia hoki e ngā ākonga ngā whakataukī me te whakauru haere ki

roto i te akomanga. Te whakawhiti kōrero mō te pānga o ēnei tūāhua ki ngā mahi o nāiane i roto o Aotearoa.

- Te whakarite hākari e tohu ana i te otinga o te tau tawhito, me te urunga mai o te tau hou.
- Te tā i tētahi mahere mō tētahi māra koanga i te kura, te kohikohi hoki i ētahi kākano, i ētahi whakatipu hoki.

Ngā tauira aromatawai

Ka taea e ngā pouako me ngā ākonga te aromatawai i a rātau ake waiatanga ki:

- te tūhura me te whakamahi tauira e whakaatu ana i ngā hononga mokowā o Papatūānuku ki ngā whetū, ā, ki hea hoki a Matariki takoto ai i ngā wāhanga o te tau
- te pō, e taea e ngā ākonga te tūhura i ngā momo āhuatanga o te ātea.

Ngā tohu aromatawai

- Kua taea e te ākonga te taumata o Te Aka mēnā, ka matatau ki te whakamahi i ētahi taputapu ine hei tautoko i ngā mātakitaki, ki te whakaatu rānei i tōna mōhio ki te ine rahinga.

E hāngai ana tēnei ki te whāinga paetae: ka taea e te ākonga te whakamahi ētahi pūrere hangarau hei mātakitaki, hei whakaahua hoki i a Ranginui.

- Kua taea e te ākonga te taumata o Te Aka mēnā, ka matatau ki te tuhi i tāna i mātakitaki ai, i tāna i ine ai.

E hāngai ana tēnei ki te whāinga paetae: ka taea e te ākonga te tūhura me te whakamahi tauira e whakaatu ana i ngā hononga mokowā o Papatūānuku ki te Marama me Tamanuiterā, me te mōhio hoki ki ngā tirohanga o ngā tāngata whenua i a rātau e whakamahi ana i ēnei mātauranga hei ine i te haerenga o te wā.

E hāngai hoki ana ēnei tohu aromatawai ki te whāinga paetae o *Te Marautanga o Aotearoa: Pūtaiao* – Whenu: Te Ao Tūroa. Taumata: Te Aka. Ranginui

I tīkina ake i Pūtaiao Online <http://putaiao.tki.org.nz>

Mana pupuri © Te Tāhuhu o te Mātauranga 2010.

Kua whakatīkina te mahi tārua ki te Rāngai Mātauranga o Aotearoa anake

5. Ka ako haere i ngā wāhanga o te whānau a Tama-nui-te-rā, tae atu ki ngā aorangi me ō rātou marama, e marama haere ai ki ngā tawhiti, ki ngā āhuatanga hoki e pā ana ki te toro ātea.